

umb

UNIVERZITA
MATEJA BELA

V BANSKEJ BYSTRICI

Petra Strnáďová

SÚČASNÉ TRENDY V EKONOMICKEJ ŽURNALISTIKE: DISKURZNÁ ANALÝZA

**POROVNANIE SITUÁCIE NA SLOVENSKU
A V ANGLOSASKÝCH KRAJINÁCH**

2020

 BELIANUM

OBSAH

ÚVOD	7
1. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ	10
1.1. Masmediálna komunikácia verzus lingvistika s interdisciplinárnym presahom	10
1.1.1. Modely mediálnych systémov	11
1.1.2. Masa a masmédiá	13
1.1.3. Elektronizácia, sociálne siete, alternatívne médiá ..	15
1.2. Komentár ako „diskurzívny“ žáner	17
1.2.1. Blog verzus komentár	21
1.3. Postavenie frazeológie v štruktúre domácej a anglosaskej jazykovedy	24
1.3.1. Aktuálnosť a význam výskumu frazém	30
2. METODOLOGICKÉ PRÍSTUPY	35
2.1. Diskurz a diskurzívna analýza: terminologické aspekty metodologického inštrumentária.	36
2.2. Kritická diskurzívna analýza: obsahové vymedzenie, vývoj a metodologický aparát	41
2.3. Faircloughova textová analýza: špecifický metodologický nástroj kritickej diskurzívnej analýzy	45
2.4. Predmet a cieľ výskumu, výber výskumného materiálu, hypotézy a metodologické schémy	49
3. ANALÝZA A DISKUSIA	52
3.1. Kritická diskurzívna analýza vybraných komentárov s dôrazom na frazémy a ich funkciu	52
3.1.1. Kritická diskurzívna analýza komentárov v denníku Hospodárske noviny	52
3.1.2. Kritická diskurzívna analýza komentárov v denníku Financial Times	66
3.1.3. Kritická diskurzívna analýza komentárov v týždenníku Trend	83

3.1.4. Kritická diskurzna analýza komentárov v týždenníku The Economist	98
3.2. Porovnanie slovenských a anglických ekonomických periodík v relevantných parametroch Faircloughovej textovej analýzy.....	116
3.3. Kvantitatívna analýza frekvencie výskytu frazém vo vybraných komentároch	122
3.4. Vyhodnotenie kvalitatívnej a kvantitatívnej analýzy z hľadiska cieľa výskumu a verifikácia hypotéz ...	124
4. ZHRNUTIE, ZÁVERY, PERSPEKTÍVY.....	127
SUMMARY	134
BIBLIOGRAFIA.....	138

CONTENTS

INTRODUCTION	7
1. THEORETICAL BACKGROUND	10
1.1. Mass media communication versus linguistics with interdisciplinary overlap	10
1.1.1. Media system models.....	11
1.1.2. Mass and mass media.....	13
1.1.3. Electronization, social networks, alternative media...	15
1.2. Commentary as a genre	17
1.2.1. Blog versus commentary	21
1.3. Phraseology and its position in the structures of Slovak and Anglo-Saxon linguistics.....	24
1.3.1. Current developments of research in phraseology ...	30
2. METHODOLOGICAL APPROACHES	35
2.1. Discourse and discourse analysis: terminological aspects..	36
2.2 Critical discourse analysis: definition, development and methodological instruments.....	41
2.3. Fairclough's text analysis: special methodological instrument of critical discourse Analysis.....	45
2.4. Research object and objective, research material selection, hypotheses and methodological schemes	49
3. ANALYSIS AND DISCUSSION	52
3.1. Critical discourse analysis of selected commentaries with focus on phrasemes and their Function	52
3.1.1. Critical discourse analysis of the commentaries in Hospodárske noviny	52
3.1.2. Critical discourse analysis of the commentaries in Financial Times	66
3.1.3. Critical discourse analysis of the commentaries in Trend.....	83

3.1.4. Critical discourse analysis of the commentaries in The Economist.....	98
3.2. Comparison of differences between Slovak and English business periodicals in the relevant parameters of Fairclough's text analysis.....	116
3.3. Quantitative analysis of phrasemes occurrence in selected commentaries.....	122
3.4. Evaluation of the qualitative and quantitative analyses in terms of research goal and hypotheses verification.....	124
4. CONCLUSIONS AND PERSPECTIVES.....	127
SUMMARY (in English)	134
REFERENCES	138

ÚVOD

Globalizovaný svet druhej dekády dvadsiateho prvého storočia predstavuje pre vedcov skúmajúcich ktorýkoľvek jeho aspekt veľkú výzvu. Nielen množstvom nahromadených poznatkov a informácií, neustálou akceleráciou jeho rastu¹, či analogicky sa rozširujúcou škálou informačných a komunikačných médií a s tým súvisiacich technológií, ale tiež nutnosťou informácie účinne triediť a selektovať s ohľadom na vlastný vedecký zámer.

Podobne to platí pre fungovanie jednotlivca v (civilizovanom) svete všeobecne: v súčasnosti schopnosť vybrať si zo záplavy informácií, ktoré (mas)médiá nepretržite produkujú, iba tie skutočne potrebné sa začína rovnať podmienke prežitia, rovnako ako vytváranie psychologických obranných mechanizmov voči „informačnému smogu“. (Mas)mediálna komunikácia preto predstavuje zložitú a z vedeckého hľadiska prítiažlivú tému implikujúcu výskum princípov jej fungovania, prostriedkov v nej využívaných a cieľov, na ktoré sa sústreďuje. Súc oblasťou výsostne ľudskou (ide o číry produkt ľudského ducha), navyše vytvárajúcou a sprostredkujúcou spoločenské dianie a kontakty, prirodzene priťahuje najmä pozornosť vedcov z humanitných vedných odborov – hoci techn(olog)ická povaha jej nositeľov, v zmysle technických prostriedkov, ktoré ju umožňujú, prirodzene zahŕňa aj aspekt prírodných vied.

V predkladanej monografii sa snažíme prispieť k lepšiemu poznaniu predmetnej oblasti zameraním sa prevažne na jej lingvistickú stránku. Pozornosť sústreďujeme na funkciu frazém v anglických a slovenských publicistických textoch z ekonomickej oblasti, vybratých z elektronických verzií denníkov Hospodárske noviny a Financial Times a týždenníkov Trend a The Economist. Na jej skúmanie využívame metodické inštrumentárium diskurznej analýzy, keďže ju považujeme – s ohľadom na vyššie uvedené – za

¹ S. Hawking (2002, s. 157-158) exaktne vyčíslil exponenciálny rast celosvetovej produkcie vedeckých článkov za posledných 100 rokov s odkazom na biologické limity ľudského mozgu a relatívne nízku rýchlosť zabudovávania zmien v DNA, čo súvisí s obmedzenou schopnosťou absorbovať narastajúce kvantá informácií.

vhodný spôsob uchopenia stanovenej témy. Jej pragma(lingvis) tický kontext a interdisciplinárny presah do sfér sociologických, psychologických, antropologických a politologických nám umožňuje komplexnú analýzu a interpretáciu predmetu nášho výskumu, čo považujeme za cieľ nášho snaženia.

Monografia je tradične rozdelená na dve časti, teoretickú a analytickú. V snahe načrtnúť myšlienkové pozadie sa v teoretickej časti najprv zameriavame na masmediálnu komunikáciu. Analyzujeme a následne kriticky hodnotíme viaceré pohľady na spoločensko-politické ciele a funkcie žurnalistiky a publicistiky, predovšetkým otázky ideológie, moci a ovplyvňovania verejnej mienky v ekonomicko-politickom masmediálnom diskurze. Tieto úzko súvisia s naším metodickým prístupom, teda otázkami kritickej diskurznej analýzy, ktorú zo synchronného aj diachrónneho hľadiska podrobne skúmame v samostatnej kapitole. Predtým však vymedzujeme predmet výskumu v širšom a užšom zmysle, a tým sú – vzhľadom na charakter výskumného materiálu – komentár a frazéma, resp. idióm. Komentár definujeme nielen zo štylistického hľadiska, teda ako žáner publicistiky racionálneho typu, no zmieňujeme sa aj o vývojových trendoch a interlingválnych rozdieloch v rámci slovenskej a anglosaskej lingvistickej a publicistickej paradigmy. S ohľadom na špecifiká výberu výskumného materiálu v osobitnej podkapitole vedieme tiež krátku polemiku o postavení blogu v rámci analytických publicistických žánrov a jeho vzťahu ku komentáru.

K výskumu frazém sa vyjadrujeme prierezovo a selektívne, bez klasifikačných detailov a so zameraním na ich funkčnú stránku. Vzhľadom na dvojazyčnosť výskumnej vzorky sumarizujeme súčasné postavenie frazeológie a najmä terminologické aspekty kľúčových pojmov frazéma/idióm tak v anglofónnej, ako aj v slovenskej/slovanskej lingvistike, pričom túto dichotómiu prirodzene uplatňujeme aj v praktickej časti. V danom kontexte formulujeme hypotézy zamerané na funkciu frazém v skúmaných textoch, resp. diskurzoch. Všetky zložky sekundárneho výskumu na záver usúvzťazňujeme do systému.

Vzhľadom na použitý metodický prístup je jadrom analytickej časti diskurzna analýza frazém zasadených do kontextu

ekonomických komentárov. Z Morrisovej triády semiotických zložiek jazykového znaku sa zameriavame na sémantiku a pragmatiku, pretože syntaktika ako reprezentant formálnej zložky nie je explicitnou súčasťou predmetu nášho výskumu. Samozrejme však nezabúdame na neoddeliteľnú prepojenosť všetkých troch atribútov a formálnu stránku do našich úvah v primeranom rozsahu zaradujeme. Lingvisticko-deskriptívna, čiže formálna zložka, má navyše východiskovú pozíciu v trojvrstvovom modeli kritickej diskurznej analýzy, ktorú sme sa v našom výskume rozhodli aplikovať. Na ňu sa navrstvuje zložka interpretačná, zaoberajúca sa textom ako zdrojom a zároveň produktom jeho interakcie s okolím, a nakoniec explanačná, ktorá skúma vzťah medzi textom a jeho sociálnym kontextom v zmysle sociálnej determinácie procesov jeho produkcie a interpretácie.

Vzhľadom na dvojazyčnosť nášho korpusu je potrebné pri explanačii a interpretácii jeho cudzojazyčných (anglických) zložiek siahť aj po translatologických metódach. Finálnym krokom je potom generalizácia a komparácia výsledkov v slovenských a anglických periodikách s cieľom definovať súvislosti medzi čiastkovými výsledkami. To nám umožňuje vyvodiť závery v zmysle potvrdenia alebo vyvrátenia hypotéz, a teda naplnenia ambície monografie naznačenej v titule.